

УДК 339.1.051

I.O. НОВИК, O.I. КОЛОТЮК**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ**

У загальній структурі національної економіки України ринок сільськогосподарської продукції займає особливе місце та є вагомим показником оцінки рівня ефективності функціонування аграрного сектора загалом. Було визначено, що ринок сільськогосподарської продукції є розуміння його як ефективного механізму задоволення потреб товаровиробників та запитів споживачів, особливістю якого є регуляторна функція у контексті збалансування процесів виробництва та реалізації конкурентоспроможних товарів аграрного сектора з метою забезпечення продовольчої безпеки країни та формування експортного потенціалу держави. Було систематизовано особливості та характеристики розвитку та функціонування ринку сільськогосподарської продукції. Виявлено функції процесу функціонування та розвитку ринку сільськогосподарської продукції: соціальну, виявлення ринкових цін, стимулюючу, селективну і координаційно-управлінську. Представлено класифікацію ринку сільськогосподарської продукції за горизонтальним принципом в розрізі трьохрівневого виокремлення видів ринку. Проведено аналіз та систематизацію груп суб'єктів (учасників) ринку сільськогосподарської продукції в міжнародних відносинах. Інфраструктура ринку сільськогосподарської продукції дозволила більш зрозуміти проблеми, які існують в Україні з формуванням конкурентоздатного ринку сільськогосподарської продукції. Доведено важливість державного регулювання при формуванні ринку сільськогосподарської продукції та його значення для забезпечення населення цією продукцією. Розроблено основні напрями розвитку сільськогосподарського ринку та зроблено відповідні висновки. Ефективний розвиток ринку сільськогосподарської продукції є можливий за умови взаємодії усіх складових його інфраструктури, які при цьому є самостійними, функціонально спрямованими структурами та одночасно має підтримку зі сторони держави.

Ключові слова: ринок сільськогосподарської продукції, міжнародні відносини, розвиток, суб'єкт, інфраструктура, державне регулювання, продовольча безпека.

I.A. НОВИК, E.I. КОЛОТЮК**ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РЫНКА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ В МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ**

В общей структуре национальной экономики Украины рынок сельскохозяйственной продукции занимает особое место и является весомым показателем оценки уровня эффективности функционирования аграрного сектора в целом. Было определено, что рынок сельскохозяйственной продукции является понимание его как эффективного механизма удовлетворения потребностей товаропроизводителей и запросов потребителей, особенностью которого является регуляторная функция в контексте сбалансирования процессов производства и реализации конкурентоспособных товаров аграрного сектора с целью обеспечения продовольственной безопасности страны и формирования экспортного потенциала государства. Были систематизированы особенности и характеристики развития и функционирования рынка сельскохозяйственной продукции. Вывявлено функции процесса функционирования и развития рынка сельскохозяйственной продукции: социальную, выявление рыночных цен, стимулирующую, селективную и координационно-управленческую. Представлена классификация рынка сельскохозяйственной продукции по горизонтальному принципу в разрезе трехуровневого выделения видов рынка. Проведен анализ и систематизацию групп субъектов (участников) рынка сельскохозяйственной продукции в международных отношениях. Инфраструктура рынка сельскохозяйственной продукции позволила более понять проблемы, которые существуют в Украине с формированием конкурентоспособного рынка сельскохозяйственной продукции. Доказана важность государственного регулирования при формировании рынка сельскохозяйственной продукции и его значение для обеспечения населения этой продукцией. Разработаны основные направления развития сельскохозяйственного рынка и сделаны соответствующие выводы. Эффективное развитие рынка сельскохозяйственной продукции возможно при условии взаимодействия всех составляющих его инфраструктуры, которые при этом являются самостоятельными, функционально направленными структурами и одновременно имеет поддержку со стороны государства.

Ключевые слова: рынок сельскохозяйственной продукции, международные отношения, развитие, субъект, инфраструктура, государственное регулирование, продовольственная безопасность

I.O. NOVIK, O.I. KOLOTIUK**FEATURES OF DEVELOPMENT AND FUNCTIONING OF THE MARKET OF AGRICULTURAL PRODUCTS IN INTERNATIONAL RELATIONS**

In the general structure of the national economy of Ukraine, the agricultural market occupies a special place and is a significant indicator of the level of efficiency of the functioning of the agrarian sector as a whole. It was determined that the agricultural market is an understanding of it as an effective mechanism for satisfying the needs of producers and consumers' requests, the feature of which is the regulatory function in the context of balancing the production and sale of competitive agricultural commodities in order to ensure the country's food security and the formation of the state's export potential. The features and characteristics of the development and functioning of the agricultural market were systematized. The functions of the process of functioning and development of the agricultural market are revealed: social, the identification of market prices, stimulating, selective and coordinating-managerial. The classification of the market of agricultural products according to the horizontal principle is presented in the context of the three-level selection of market types. The analysis and systematization of groups of subjects (participants) of the market of agricultural products in international relations is carried out. The infrastructure of the agricultural market has made it possible to understand more clearly the problems that exist in Ukraine with the formation of a competitive agricultural market. The importance of state regulation in shaping the market of agricultural products and its importance for providing the population with these products is proved. The basic directions of development of the agricultural market are developed and the corresponding conclusions are drawn. Effective development of the market of agricultural products is possible provided all the components of its infrastructure interact, which at the same time are independent, functionally oriented structures and at the same time has the support of the state.

Keywords: market of agricultural products, international relations, development, subject, infrastructure, state regulation, food security.

Вступ. Стан економіки, продовольча безпека власного виробництва значною мірою залежить від країни та відповідне наповнення ринку товарами рівня розвитку і стабільного функціонування

© I.O. Герашенко. O.I. Колотюк, 2018

аграрного сектору економіки. Беручи до уваги значний ресурсний потенціал України, доцільно припустити, що вітчизняні сільськогосподарські виробники спроможні забезпечити потреби населення в продуктах харчування. Проте, існуючий рівень розвитку сільського господарства ще недостатній, а обсяги виробленої продукції не досягли того рівня, коли можна стверджувати про продовольчу безпеку держави.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

У загальній структурі національної економіки України ринок сільськогосподарської продукції займає особливе місце та є вагомим показником оцінки рівня ефективності функціонування аграрного сектора загалом. На сьогоднішній день має місце низка нерозв'язаних питань, які безпосередньо стосуються формування належних умов реалізації продукції сільськогосподарства, які б були прийнятними як для споживачів так і для продавців. Обсяги сільськогосподарської продукції за останні роки постійно знижуються і лише в окремі періоди незначно зростають, що свідчить про неефективність функціонування ринку сільськогосподарської продукції.

На жаль, досі у нашій країні відсутній ефективний організаційно-економічний механізм функціонування ринку сільськогосподарської продукції, відсутніми є державні та професійні організації, які б забезпечували баланс попиту та пропозиції щодо сільськогосподарської продукції, а також гарантували її збут у повному обсязі в умовах конкуренції та за вигідними цінами. Функціонування сучасного ринку сільськогосподарської продукції відбувається в умовах слабозрозумітої ринкової інфраструктури, неефективної державної регуляторної політики щодо розвитку АПК, низького рівня матеріального, інформаційного та технічного оснащення та забезпечення галузі загалом та ринку зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор.

На сучасному етапі розвитку економіки України питання розвитку ринку сільськогосподарської продукції є досить необхідний, особливо їх місце у міжнародних економічних відносинах. Дослідженням функціонування ринку сільськогосподарської продукції займалися економісти та учені: Ю.Я.Лузан [1], М. Бутко[4], А.В. Ключник[3], Ю.Г. Козак [2] та інші.

Викладення основного матеріалу дослідження.

Ринок сільськогосподарської продукції являє собою систему економічних відносин, сформовану за рахунок та на основі різних інституцій, що забезпечують та регулюють виробництво продукції аграрного сектора економіки та організують рух товару до споживачів у сфері обміну [5].

Вважаємо, що суть категорії – ринок сільськогосподарської продукції полягає у розумінні її, як ефективного механізму задоволення потреб товаровиробників та запитів споживачів, особливістю

якого є регуляторна функція у контексті збалансування процесів виробництва та реалізації конкурентоспроможних товарів аграрного сектора з метою забезпечення продовольчої безпеки країни та формування експортного потенціалу держави.

На основі досліджень та опрацювання літературних джерел встановлено наступні особливості та характеристики розвитку та функціонування ринку сільськогосподарської продукції (таблиця 1).

Таблиця 1 – Особливості та характеристики розвитку та функціонування ринку сільськогосподарської продукції

Ознака ринку	Характеристика ознаки
Цільова аудиторія	Суб'єкти ринку, які купують в аграрних підприємств сільськогосподарську продукцію для подальшого виробничого, особистого споживання або для наступної перепродажі, переробки.
Конкуренція	На ринку можуть діяти одночасно всі види конкуренції (досконала, монополістична, олігополістична, чиста монополія).
Характер попиту	Низька еластичність, сезонний, нестійкий
Розвиток кон'юнктури	Розвиток сільськогосподарських підприємств в найбільшій мірі залежить від кон'юнктури ринку, попит на продовольчому ринку більш вразливий із соціальної точки зору
Регуляторна політика держави	Чинна законодавча база регулювання ринку сільськогосподарської продукції є фрагментарною, неповною, характеризується суперечністю і незавершеністю
Інформаційне забезпечення розвитку ринку	Виробники сільськогосподарської продукції не володіють достовірною і своєчасною інформацією щодо кон'юнктури ринку, нових виробничих технологій, каналів збуту продукції
Розподіл продукції на ринку	Повільне формування схем просування продукції до споживача, торгівля має стихійний характер
Інфраструктура ринку	Сформовані інститути ринку не забезпечують такого просування продукції, яка б відповідала інтересам усіх учасників ринку
Мета закупівлі продукції	Забезпечення населення необхідними продуктами харчування, переробка сировини рослинного і тваринного походження
Продукція	Високий рівень взаємозамінності, унікальність, товари першої потреби
Ціна	Завищення роздрібних цін на сільськогосподарську продукцію, значні коливання, диспропорції
Характер зв'язків між суб'єктами ринку	Відсутні тривалі стабільні зв'язки
Види ризиків	Внутрішні та зовнішні ризики відносно діяльності суб'єкта господарювання з урахуванням особливостей розвитку ринку (виробничі, маркетингові, фінансові, юридичні та кредитні)

Сучасна інфраструктура агропродовольчого ринку характеризується практичною відсутністю процесів заготівлі та переробки сільськогосподарської продукції, а домінуючим є її масовий продаж посередникам. За таких умов посередники диктують аграріям умови збуту та реалізації продукції і

встановлюють ціни на сільськогосподарську продукцію (здебільшого завищені, має місце їх коливання та диспропорції), що зумовлює недоотримання товаровиробниками частини доходу.

Ефективність функціонування ринку сільськогосподарської продукції обґрунтовується повнотою реалізації обумовлених функцій та досягнення цілей [4]. Процес функціонування та розвитку ринку сільськогосподарської продукції базується на реалізації наступних функцій: соціальної, виявлення ринкових цін, стимулююча, селективна і координаційно-управлінська.

Важливою передумовою для ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва та його ринку в міжнародних економічних відносинах є підтримка з боку держави. Регулювання сільського господарства державою – це насамперед діяльність країни щодо впливу на всю систему аграрного бізнесу, який функціонує переважно на ринкових принципах із застосуванням основних понять економічного регулювання, а також державних замовлень, квот, ліцензій тощо.

Класифікація ринку сільськогосподарської продукції відбувається за горизонтальним принципом в розрізі трьохрівневого виокремлення видів ринку та з урахуванням видів продукції, яку пропонують продавці (рисунок 1).

Перший рівень класифікації ринку сільськогосподарської продукції характеризує її походження, зокрема: ринки продукції тваринництва; ринки продукції рослинництва; ринки відходів.

Другий рівень класифікації включає перелік видів ринків сільськогосподарської продукції, здійсненого за галузевою ознакою, які є його складовими частинами та деталізують виокремлені ринки.

Третій рівень класифікації ринків сільськогосподарської продукції є деталізацією наявних підвидів ринків сільськогосподарської продукції та враховує галузеву приналежність ринку та специфіку виробництва продукції.

Застосування запропонованої класифікації при проведенні статистичного вивчення ринку сільськогосподарської продукції забезпечить розширення переліку об'єктів статистичного дослідження, надасть змогу сформувати детальний та повний масив інформації про особливості функціонування різних видів ринків аграрної продукції, що забезпечить для прийняття правильних управлінських рішень суб'єктами аграрного ринку та інвесторами.

В сучасних умовах держава повинна орієнтуватися на такий рівень виробництва власних продовольчих товарів, який би забезпечив науково обґрунтовані норми споживання основних продуктів населенням. Якщо економіка буде зорієнтована на збільшення частки імпорту, то це може підірвати стійкість внутрішнього ринку, і, як наслідок, поставити під загрозу весь аграрний сектор економіки.

Характерною особливістю ринку сільськогосподарської продукції є те, що предметом купівлі - продажу тут виступає сільськогосподарська продукція не лише як продовольство, але і як сировина

для інших галузей виробництва. Тому постає необхідність створити такий ринок, який би дав можливість всім учасникам цього ланцюга задовольнити свої потреби: населенню придбати необхідні продукти харчування, а переробникам – отримати засоби виробництва для подальшої переробки. В економічній літературі широко вживається поняття аграрного ринку, яке часто ототожнюється з поняттям ринку сільськогосподарської продукції. Однак зміст аграрного ринку значно ширший, оскільки охоплює не лише сферу торгівлі продовольством, а й забезпечення сільського господарства та харчової промисловості засобами виробництва, економічні взаємовідносини між учасниками вертикальних і горизонтальних зв'язків у системі АПК та за її межами, тобто має комплексний характер.

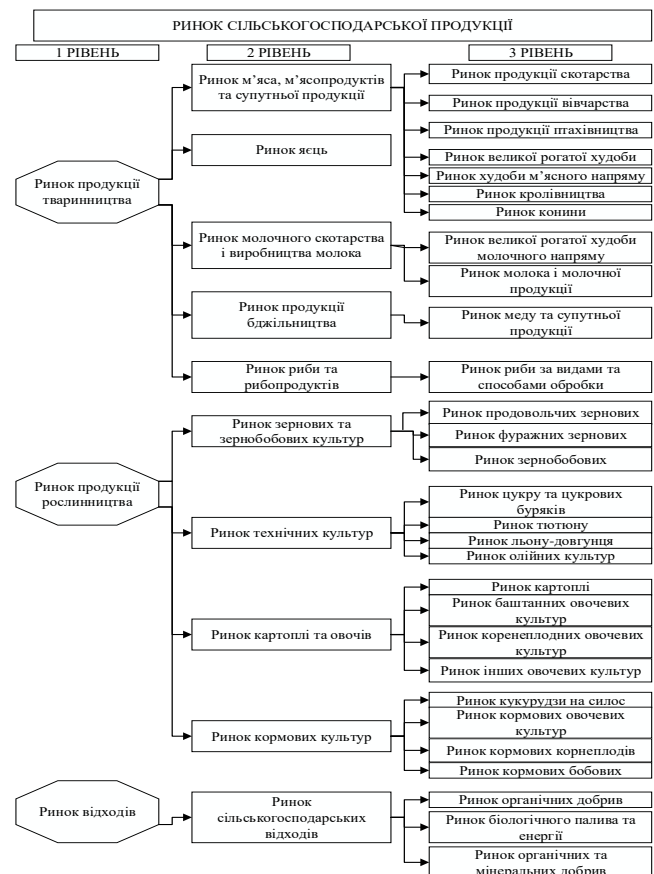

Рис.1. Класифікація ринку сільськогосподарської продукції

Основними його суб'єктами є виробники сільськогосподарської продукції, її заготівельники та переробні підприємства. Усвідомлення цього важливе для розуміння процесу регулювання аграрного ринку, яке, по суті, передбачає регулювання економічних взаємовідносин у всіх їх формах саме між цими суб'єктами ринкової активності [6].

Ринок сільськогосподарської продукції – це насамперед, конкурентне середовище, в якому кожен учасник бажає отримати зиск і, зазвичай, вигода одних стає втратою для інших, до того ж конкурент намагається витиснути суперника.

Підприємницька діяльність у сільському господарстві – це специфічна форма координації забезпечення сільського господарства необхідними ресурсами і здійснення послідовних операцій виробництва, переробки, зберігання, реалізації сільськогосподарської продукції з метою отримання максимально можливого доходу.

Слід зазначити, що на аграрному ринку функціонує чимало господарюючих суб'єктів, які також доцільно згрупувати за ознакою їх економічних інтересів та специфіки організації та здійснення як поточної діяльності так і діяльності на ринку (рисунк 2).

Суб'єкти виробництва сільськогосподарської продукції виступають основними виробниками аграрної продукції (сировина, її переробка та готова продукція). До суб'єктів продажу сільськогосподарської продукції належать різного роду організації: торгові дома, торговельні компанії, аукціони, біржі, які створюють умови для здійснення операцій купівлі - продажу товарів.

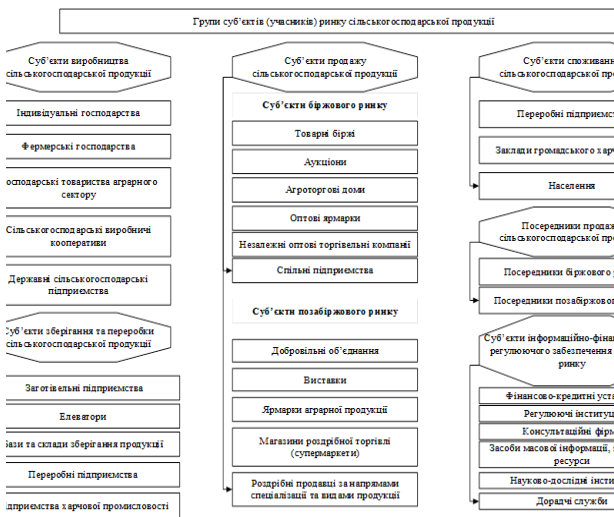
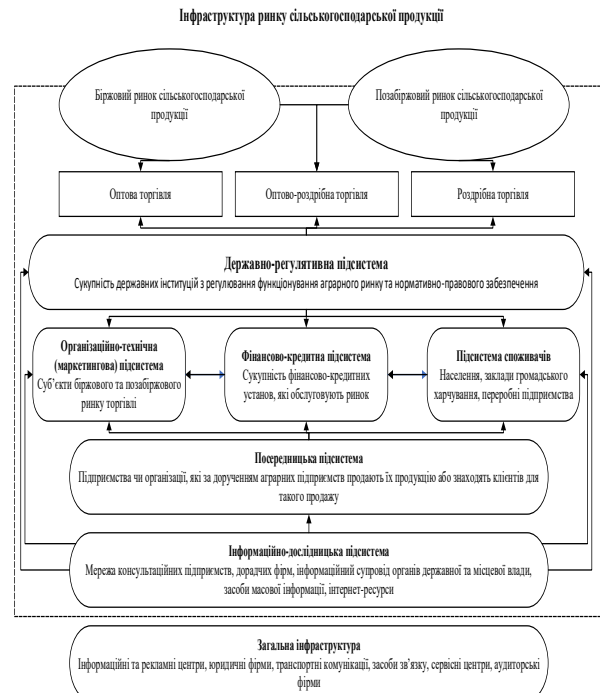

Рис.2. Групи суб'єктів (учасників) ринку сільськогосподарської продукції

Основними споживачами сільськогосподарської продукції виступають: населення (індивідуальні споживачі), переробні підприємства, заклади громадського харчування, торгові посередники і інші. Відтак платоспроможність зазначених суб'єктів і формує попит та пропозицію на ринку сільськогосподарської продукції, а пізніше усі в сукупності – продовольчу безпеку країни. На даний час в Україні основними споживачами продукції сільського господарства є переробні підприємства.

Функціонування сільськогосподарських та інших підприємств на засадах ринкової економіки потребує застосування різного роду інструментів та важелів у процесі планування, безпосередньої організації діяльності, а також її мотивування та контролювання.

Примітки:

— — — Спеціалізована інфраструктура ринку сільськогосподарської продукції; → Рух інформаційних потоків та взаємозв'язки між підсистемами інфраструктури

Рис.3. Інфраструктура ринку сільськогосподарської продукції

На сьогоднішній день успішне функціонування ринку сільськогосподарської продукції тісно взаємопов'язане із наступними суб'єктами: фінансово-кредитними установами, науково-дослідними центрами, регулюючими інституціями, дорадчими службами, консультаційними фірмами, представниками ЗМІ, ресурсом Інтернет (офіційний web-сервер Міністерства аграрної політики та продовольства, Державного комітету статистики і ін.), тощо [7].

При цьому відсутність системного підходу щодо організації та забезпеченні ефективного функціонування ринку сільськогосподарської продукції насамперед негативно позначається на формуванні його інфраструктури. Тому сьогодні необхідно посилити державний вплив та регулювання на процеси формування окремих елементів інфраструктури аграрного ринку. Загалом на рисунку 3 представлено типову схему інфраструктури аграрного ринку. Так сільськогосподарську продукцію доцільно реалізовувати двома шляхами: через біржовий ринок (оптова торгівля, оптово-роздрібна торгівля) та позабіржовий ринок (роздрібна торгівля, оптово-роздрібна торгівля).

В ході інтеграції України в Європейське співтовариство, відбулося витіснення вітчизняних продуктів імпортом, що часто веде за собою монополізацію окремих сегментів ринку. Разом з тим,

не можна однозначно стверджувати про негативний вплив цього процесу, адже для того, щоб мати можливість виходу на закордонні ринки українські виробники змушені були покращити якість своєї продукції до відповідного рівня.

Для існування потрібного аграрного ринку необхідно створити надійну систему його підтримки і регулювання, а також розширену інфраструктуру. Створення цих вагомих чинників – завдання безпосередньо держави, адже жодна приватна структура не в змозі об'єктивно здійснювати подібну функцію.

Державне регулювання має забезпечувати компромісне вирішення проблем, які безумовно будуть виникати в процесі діяльності сільськогосподарського ринку, так як цілі учасників можуть конфліктувати між собою. Виробники сільськогосподарської продукції зацікавлені в підвищенні ціни на їх товар та зниженні податків, населення ж – у зниженні ціни і доступності якісних продуктів, держава – в наповненні бюджету шляхом оподаткування тих же виробників [2].

Основною метою створення конкурентоздатного ринку сільськогосподарської продукції є:

Забезпечення населення України екологічно чистою, якісною, доступною за ціною сільськогосподарською продукцією, згідно з науково обґрунтованими нормами;

Забезпечення реалізації продукції за ціною, що дає змогу виробникам отримати прибуток;

Забезпечення умов для підвищення конкурентоспроможності продукції та визначення стратегічних галузевих пріоритетів.

Завдання ринку сільськогосподарської продукції полягає у наступному:

Створення системи моніторингу ринків АПК для систематичної оцінки наявних ресурсів продовольства та виявлення напрямів імовірного перерозподілу потоків;

Використання прозорих каналів збуту сільськогосподарської продукції;

Розвиток інфраструктури на всіх рівнях ринкової діяльності.

Основними напрямами розвитку сільськогосподарського ринку є: формування справедливої і ринково орієнтованої системи торгівлі сільськогосподарською продукцією; жорсткість правил торгівлі і прийняття специфічних зобов'язань в сфері підтримки сільського господарства і його захисту для корегування і запобігання обмежень на світових сільськогосподарських ринках; істотне поліпшення умов доступу до ринку.

Відтак збалансовувати усі види торгівлі повинна державно-регулятивна підсистема, яка також контролює діяльність інших підсистем: маркетингової, фінансово-кредитної та споживачів (населення, заклади громадського харчування, переробні підприємства). Адже злагоджена робота Міністерства аграрної політики та продовольства України, галузевих інститутів НААН України, різного роду об'єднань та асоціацій товаровиробників є одним із

найвпливовіших важелів щодо забезпечення розвитку ринку сільськогосподарської продукції.

Модернізація інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції на прогресивній техніко-технологічній основі сприятиме формуванню належних умов для функціонування та розвитку аграрних підприємств, і відповідно – підприємств легкої і харчової промисловості, що загалом забезпечить підвищення ефективності та конкурентоспроможності аграрного сектора економіки України. Ефективний розвиток ринку сільськогосподарської продукції є можливий за умови взаємодії усіх складових його інфраструктури, які при цьому є самостійними, функціонально спрямованими структурами.

Для успішного просування вітчизняної аграрної продукції на світові продовольчі ринки необхідне коректування зовнішньоторговельної політики за наступними напрямами:

розвивати експортний потенціал АПК, при цьому необхідно дотримуватися балансу між внутрішнім і зовнішнім попитом на сільськогосподарську продукцію;

нарошувати потенціал у перспективних секторах світового сільського господарства: виробництво рапсу, відродження льновиробництва (на Україні до 1990 р. вироблялося близько 14% від світового виробництва льону), підвищувати ефективність виробництва традиційної для України експортної продукції - зернових культур, соняшника, продукції тваринництва;

диверсифікувати географічну структуру зовнішньої торгівлі сільськогосподарської продукції (насамперед експорту), мінімізуючи залежність від окремих держав (ринків), підсилюючи тим самим економічну безпеку країни. На жаль, Україна не має постійних покупців сільгосппродукції, за винятком ринків збуту ячменю (Саудівська Аравія, країни Північної Африки); необхідно на рівні державних представництв та посольств України за кордоном

вести пошук потенційних покупців вітчизняної аграрної продукції, підтримувати й розвивати дипломатичні відносини з реальними партнерами, формувати імідж України як потужного світового експортера сільськогосподарської продукції;

забезпечити на державному рівні збалансованість експорту й імпорту сільськогосподарської продукції, тобто домагатися збільшення позитивного сальдо в зовнішній торгівлі - перевищення експорту над імпортом.

Крім того, необхідно впровадити механізми, які підвищують інвестиційну привабливість аграрного сектора. Без різкого збільшення обсягів інвестування, у тому числі значною мірою з-за кордону, важко розраховувати на швидкий і безболісний вихід сільського господарства із кризи. Адже вирішити питання матеріально-технічного переозброєння галузі без залучення інвестиційних і кредитних ресурсів неможливо. Для іноземних інвесторів цікава сільгосппродукція, яку можна провадити в Україні за собівартістю значно нижче від світової, а цьому не буде сприяти значне зростання субсидування. Тому

значна державна підтримка (дотування) не буде сприяти зростанню інвестицій у сільське господарство України, й це необхідно пам'ятати.

Висновки. Виходячи з вищенаведеного, можна зробити наступні висновки:

В умовах сучасного функціонування ринкової економіки є неможливим успішний розвиток підприємств сільськогосподарської продукції в міжнародних відносинах без ефективного прогнозування та оцінювання впливу прогнозування кон'юнктури товарного ринку на його діяльність.

У загальній структурі національної економіки України ринок сільськогосподарської продукції займає особливе місце та є вагомим показником оцінки рівня ефективності функціонування аграрного сектора загалом.

Проведеними дослідженнями з'ясовано, що досі у нашій країні відсутній ефективний організаційно-економічний механізм функціонування ринку сільськогосподарської продукції, відсутніми є державні та професійні організації, які б забезпечували баланс попиту та пропозиції щодо сільськогосподарської продукції, а також гарантували її збут у повному обсязі в умовах конкуренції та за вигідними цінами. Сьогодні функціонування ринку сільськогосподарської продукції відбувається в умовах слабо сформованої ринкової інфраструктури, неефективної державної регуляторної політики щодо розвитку АПК, низького рівня матеріального, інформаційного та технічного оснащення та забезпечення галузі загалом та ринку зокрема.

Список літератури

1. Лузан Ю. Я. *Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України* : монографія / Лузан Ю. Я. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010.
2. *Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс. Навчальний посібник*/ За ред. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Логвінної Н.С. – К.: «ЦУЛ» – 2011.
3. Ключник А. В. *Формування і розвиток економічного потенціалу сільських територій України* : моногр. / А. В. Ключник. – Миколаїв : *Дизайн та поліграфія*, 2011. – 468 с. Режим доступу до журн. : <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/870>
4. Бутко М. П. *Державне регулювання як інструмент підвищення конкурентно-спроможності регіонів* / М. П. Бутко // *Економіка України*. – 2007. – №6. – С. 36-44.
5. Гармаш С.В. *Виявлення тенденцій і можливостей ефективного використання інноваційних технологій в менеджменті та управлінні персоналом на сучасному підприємстві* / С.В. Гармаш // *Вісник НТУ «ХП»*. Серія: *Технічний прогрес і*

6. *ефективність ви* – Харків : *НТУ «ХП»*. – 2012. - № 14 (920)2012. С. 43-49.
6. Гармаш С. В. *Необхідність використання логістичного підходу до інновацій у кадровому менеджменті на підприємстві (проблеми та перспективи)* / С. В. Гармаш // *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)* : зб. наук. пр. – Харків : *НТУ «ХП»*, 2018. – № 20 (1296). – С. 91-94.
7. Гармаш С.В. *Інновації у кадровому менеджменті* / С.В. Гармаш // *Вісник НТУ «ХП»*. – Харків : *НТУ «ХП»*. – 2012. - № 25 (931)2012. С. 146-150.

References (transliterated)

1. Luzan Yu. Ya. *Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm zabezpechennia rozvytku ahropromysloвого vyrobnytstva Ukrainy : monohrafiia* [Organizational and Economic Mechanism for the Development of Agro-Industrial Production in Ukraine: A Monograph] / Luzan Yu. Ya. – Kiev: NNTS IAE, 2010.
2. *Mizhnarodni orhanizatsii. Kredytno-modulnyi kurs. Navchalnyi posibnyk* [International organizations. Credit-module course. Tutorial] / Za red. Kozaka Yu.H., Kovalevskoho V.V., Lohvinovoi N.S. – Kiev: «TsUL» – 2011.
3. Klyuchnyk A. V. *Formuvannia i rozvytok ekonomichnoho potentsialu silskykh terytorii Ukrainy* : monohr.[Formation and development of economic potential of rural areas of Ukraine: monogr.] – Mykolaiv : *Dyzain ta polihrafiia*, 2011. – 468 p. Rezhym dostupu do zhurn. : <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/870>
4. Butko M. P. *Derzhavne rehuliuвання yak instrument pidvyshchennia konkurentno- spromozhnosti rehioniv* [State regulation as a tool for improving the competitiveness of the regions] *Ekonomika Ukrainy* [Ukraine economy] – 2007. – no 6. – pp. 36-44.
5. Harmash S.V. *Vyavlennia tendentsii i mozhlyvosti efektyvnoho vykorystannia innovatsiynykh tekhnolohii v menedzhmenti ta upravlinni personalom na suchasnomu pidpriemstvi* [Identifying the trends and opportunities for effective innovation in technology management in the management of personnel on daily pipelaying] *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "Kharkivskiy politekhnichnyi instytut" (ekonomichni nauky)*: zb. nauk. pr. [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic sciences): Sb. sciences Ave], 2012. - no 14 (920)2012. pp. 43-49.
6. Harmash S. V. *Neobkhdnist vykorystannia lohystychnoho pidkhdou do innovatsii u kadrovomu menedzhmenti na pidpriemstvi (problemy ta perspektyvy)* [Need to use the logistic approach to innovation in human resources management at the enterprise (problems and perspectives)] *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "Kharkivskiy politekhnichnyi instytut" (ekonomichni nauky)*: zb. nauk. pr. [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic sciences): Sb. sciences Ave], 2018. – no 20 (1296). – pp. 91-94.
7. Harmash S.V. *Innovatsii u kadrovomu menedzhmenti* [Innovations in personnel management] *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "Kharkivskiy politekhnichnyi instytut" (ekonomichni nauky)*: zb. nauk. pr. [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic sciences): Sb. sciences Ave], 2012. - no 25 (931) 2012. pp. 146-150.

Надійшла (received) 30.09.2018

Відомості про авторів /Сведения об авторах /About the Authors

Новік Ірина Олексіївна (Новик Ирина Алексеевна, Novik Irina Oleksiivna) – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна; ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-2468-581X>, e-mail gerashenko1977@gmail.com

Колотюк Олена Іванівна (Колотюк Елена Ивановна, Kolotiuk Olena Ivanovna) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», асистент кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7824-553X> м. Харків, Україна; тел. (097) 274-26-84, e-mail kolotuk555@gmail.com